

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת וישלח בבא מציעא כח. – לב:

כח. משום דאיכא למימר כדשנינן.

ופי' בחי' המיוחסים להריטב"א, בעדים, ולעולם סימנין דרבנן, והא דמצא תכריך של שטרות, אפשר דאנן לא ידעינן טעמא מאי תקינו רבנן. א"נ בשאר אבידות תקינו רבנן משום טעמא דניחא להו וכו', ואע"ג דבתכריך של שטרות לא שייך האי טעמא, י"ל דלא פלוג רבנן. [דהא לא הוה קשיא לן איך יכולין לתקן, דפשיטא דהפקר ב"ד הפקר, רק מקשינן מ"ט כלומר מה תקנה ראו חכמים ליכנס בספק זה וכו' כדפירש"י, וכיון דאיכא טעמא רבה בשאר אבידות, שפיר מתקני בכלהו ואפי' בתכריך של שטרות].

כח. סימנין וסימנין יניח.

כ' בחי' המיוחסים להריטב"א, פי' הראב"ד ז"ל, אע"פ שהאחד מובהק והשני אינו מובהק, כיון דאורייתא ניהו יניח וכו'. מדת ארכו ומדת רחבו ינתן למדת (רחבו) [ארכו], הא ודאי לסימנין דרבנן, דאי סימנין דאורייתא, אע"ג דהאי מובהק טפי מהאיר, יניח קאמרי. הראב"ד ז"ל. ונראה דאפי' לסימנין דאורייתא קאי, דהאי דקאמר מדת רחבו לא אמר כלום, אפי' סימן שאינו מובהק לא הוי, דאימור שעורי שעריה וכו', מיהו הא דלקמן לא מצוי למיהווי אלא לסימנין דרבנן, דקאמר מדת ארכו ומדת רחבו ומדת גמיו יתן למדת ארכו, והכא ליכא למימר שעורי משער, ואפ"ה היבין למאן דמובהק טפי. וכן במדת משקלותיו. וקשה מאד לומר דפתח באת"ל סימנין דאורייתא, וסיים בסימנין דרבנן, משו"ה נראה לפרש סימנין וסימנין יניח דאמר לעיל, היינו בסימן מובהק וסימן מובהק, א"נ דתרויהו בסימן שאין מובהק, אבל חד מובהק וחד שאינו מובהק, למאן דאמר מובהק היבין אפי' את"ל דאורייתא, דמ"מ עדיף טפי.

כח. סימנין וסימנין ועד אחד, עד אחד כמאן דליתיה דמי.

כ' הרא"ש [סי' י"ג], ומיהו יראה שצריך אותו שכנגד העד לישבע, ולא גרע ממה שאם היה בידו והיה אחד אומר שלי הוא והיה העד מסייעו, ואם ישבע יניח, ואם לא ישבע יתנהו לבעל העד. אבל הנימוק"י כ', ואינו מחויב שבועה לומר שהכלי שלו אע"פ שזה מעיד כנגדו, משום דאפי' ישבע לא נעמיד הכלי בידו, ואמאי ישבע, אלא כמאן דליתיה הוא, [אבל תרויהו שוין דלא דמי להא דכתובות פז:] דמסקינן דעד אחד מעידה שהיא פרועה ליכא שבועה דאורייתא, מדתנן בשבועות דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין, דכיון דהמוצא הוי שומר דבעלים, הוי כנשבע ליפטר. או שמא פלוגתיהו בשבועה דרבנן, כהיא דכתובות דעד אחד מעיד על הכתובה שהיא פרועה. אבל לפ"ז הו"ל להרא"ש ש' לאתווי ההיא מתני'. ויל"ע].

כח. הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט, ינתן לה.

כ' הרשב"א, פי' כשאמרה היא סימני הגט ינתן לה ואע"פ שאמר הוא סימני ג"כ, דאיהו מידע ידע להו לסימנין, דהא איהו כתביה ובידיה הוה

מעיקרא, אבל איהי אי לאו דיהביה ניהלה מנא ידעה. ומיהו אם לא אמרה היא סימנין אין נותנין לא לו ולא לה, וכדתנן בפ"ק [יח:]: לא יחזיר לא לזה ולא לזה, והילכך לא יחזיר לו אפי' בסימנים מובהקים וכו'.

וז"ל חי' הרטב"א החדשים, פירוש דליכא למימר יניח כדאמרינן לעיל בסימנין וסימנין, דלגבי אשה הווי סימנין ראייה שנתנו לה, דאילו לגבי בעל ליכא ראייה בסימנים שלא הגיע לידה, דדילמא אחר שכתבו וידע סימניו חזר ונתנו לה ונפל מידה, ולא עוד אלא שאפי' אין האשה נותנת סימנין והבעל נותן סימנין, לא מהדרינן ליה ניהליה, והכא ה"ק, אע"ג דהבעל נותן סימנים, כיון שהאשה נותנת סימנים ג"כ, לדידה מהדרינן וכו'. ויש שפירשו דלעולם כל שהאשה באה לפנינו ולא ידעה לתת סימני הגט, והבעל אומר סימני הגט, ינתן לו, לא דמהני סימנין לבדו כאן, אלא דכיון דאיהי לא ידעה סימנים, ראייה הוא שלא הגיע לידה. ואין הטעם הזה נכון בעיני, דדילמא לא היה לאשה פנאי ולא נתנה על דעתה להכירו בסימנים.

כח. אלא נקב יש בו בצד אות פלוני.

כ' הרמב"ן והרשב"א, למ"ד סימנים דרבנן קאמר, דאילו למ"ד סימנים דאורייתא, אפי' נקב בעלמא סגי, כדאמרינן בפ"ק גבי מצא גיטי נשים וכו'. וז"ל חי' הריטב"א החדשים, זה תימה, אמאי נקט נקב יש בצד אות פלונית דהיינו סימן מובהק, דהא את"ל סימנין דאורייתא קאמרינן, דהיינו סימן שאינו מובהק. וי"ל דמשו"ה נקט הכא סימן מובהק, משום דאיהו נמי אמר סימנין, ואפי' ס"ל (סימנין) [סימן] שאינו מובהק דאורייתא, הני מילי כשאין הבעל אומר אותו סימן, אבל אי הבעל אומר אותו סימן והיא אומרת סימן, לא אלימא כחא א"כ היא אומרת סימן מובהק כגון נקב יש בו בצד אות פלונית, דאי לאו הכי אמרינן אימור חזיתיה בידיה דבעל וחזיא ביה נקב, ולא מהדרינן ליה לא לבעל ולא לאשה, דלא ידעינן הי מינייהו שאינו רמאי, אבל נקב יש בצד אות פלונית, אינה יכולה לכיון ביד הבעל, ולגבי ידיה מייקרי סימן מובהק, אבל לגבי ידיה לא, שהרי הוא צוה לכתבו וידע אותו נקב.

וז"ל הרא"ש [סי' י"ד], ונ"ל דלא דבעינן סימן מובהק, שלא יגרשנה בגט שנכתב לשם אשה אחרת, אבל להחזירו לאשה כשהיא אומרת שהבעל נתנו לה וממנה נפל, לא בעינן סימן מובהק, דליכא כאן חשש שמא נכתב לשם אשה אחרת, כיון שבא לידה קודם נפילה, [והכא אמרינן דבא לידה קודם נפילה, לפי שאילו היה אבידה אחרת מהדרינן לה בסימן שאמרה משום דמחשבינן לה שממנה נפל וידיה הוה, הלכך הכא נמי אמרינן שלידיה בא קודם נפילה. פ"ח אות כ'], אלא דלא ידעינן מינייהו קושטא קאמר, ואי משום דמינסבא בגט זה ואיכא איסורא דאורייתא, אפי' בלא גט נמי האשה שאומרת לבעלה גרשתי נאמנת, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, ולא אמרינן הכא כיון דאיכא גיטא מעיזה, כיון דסימנים מסייעי לה.

כת. ר' יהודה אומר שלש רגלים.

כה: שנאמר עד דרוש אחיך אותו, עד שתדרוש את אחיך אם רמאי הוא אם אינו רמאי.

במלאכ"ש הביא ברייתא דלעיל [כז:]: וכי תעלה על דעתך וכו'. וכי עוד, ובס' הזוהר סוף פ' חוקת [קפד]. אמרו, דהאי "אותו" מלא [בוי"ן] דרשינן ליה מלשון "אות", שצריך שאפי' שיאמר סימן, אם הוא רמאי, לדרוש האות ההיא אם היא אמת. ועיין בבעל הטורים אהאי קרא שכ', פירוש שידרוש האות שלו, שיתן לו סימן בו, וזהו שארז"ל [לעיל כז:]: דורשהו אם הוא רמאי אם לאו, מאי לאו בסימנים. [אמנם למאי דחיי התם לא בעדים, צ"ב איך יתפרש "אות" דקרא].

כה: רב יהודה אומר אבידתא מכריז ור"נ אמר גלימא מכריז.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, נראין הדברים דלא נחלקו אלא לאחר שרבו הרמאין, ומטעמא דמפרש ואזיל, והיינו דאייתי ליה תלמודא הכא, אבל מן הדין דכו"ע גלימא מכריז, וכדאמר רבינא בפ"ק [כ:]: טבעא מכריז.

כה: רב יהודה אומר, אבידתא מכריז.

כ' בתוס' רי"ד, נראה לי דמוזה רב יהודה בשטרות דשטרי מכריז, ומשו"ה תנן [לעיל כ. ומפרש לה כ:]: שלשה ולא שנים, דדוקא בכלים חיישינן לרמאי, דלא ידעינן דמאן הוי, אבל בשטרות דידיעין דמאן הוי או דמלוה או דלוה, ולא דאיניש אחרינא, אין לחוש לרמאי, דלא עביד ליה דחזי לשטרות דמלוה היכי מנח להו, הלכך שטרי מכריז.

כה: דאי אמרת גלימא מכריז, חיישינן לרמאי.

כ' המהר"ם שי"ף, פירוש לכתחילה, ואי זה יכריז גלימא, דילמא שמע וכו', אבל לעיל [כב: בתוד"ה או דליכא] כתבו, אי אתי ונתן סימן שהוא גלימא, לא חיישינן למשקר, [רק] דאמרינן כי היכי דאת אבדת וכו' [אימור דאדם אחר נמי]. ועיין.

כה: אי אמרת בשלמא אבידתא מכריז, הא קמ"ל אע"ג דאמר גלימא וכו'.

כ' הפנ"י, יש לדקדק דאכתי מרישא שמעינן לה דבכה"ג לא הוי סימן, דאל"כ דבר שאין בו סימן דאמרינן לא יחזיר היכי משכחת לה, הרי יכול למימר סימן מה הוא החפץ שנאבד ממנו. וצ"ע.

כה: משרבו הרמאין, התקינו שיהו אומרים לו צא והבא עדים דלאו רמאי את וטול.

כ' הרא"ש [סי' י"ד] אבל בסימן מובהק יראה שמחזירין לכל אדם, ולא איירי אלא בסימנים שהיו מחזירין בהן בראשונה. וכי ע"ז הב"ח בהגהותיו, פי' סימן מובהק ממש, דחשיבה כאילו היה שם עדי אריגה ואפי' לרמאי מחזירין.

ומש"כ הרא"ש לכל אדם, כ' בפ"ח [אות נ'], יראה לי לפרש דלכל אדם דקאמר היינו לסתם בנ"א ואע"פ שרבו הרמאים, דעלה קאי, וקאמר דהאי משרבו הרמאים לא איירי אלא בסימנים שהיו מחזירין בראשונה והן סימנין דחזירא וסומקא, אבל בסימן מובהק מחזירין לכל אדם וכו'. ולפ"ז אם רמאי ודאי הוא, אפי' בסימן מובהק אין מחזירין, דהא עלה קאי והרמאי וכו', וכן הוא דעת הרמב"ם, אבל הטור [סי' רס"ו] כ' דרבינו חולק על הרמב"ם וכו'. [יעו"ש שהאר"י].

כה: מסתברא לא מיייתי איניש חובתא לנפשיה.

ופירש"י והרי"ף, ואין כאן משום חוזר ומגיד. והקשה בחי' הריטב"א החדשים, ואפילו חוזרין ומגידין מאי הוי, כיון דתוך כדי דיבור הדרי בהו, [ואע"פ שאמר להם בינתיים אנא רמאה אנא, אולי ס"ל דשיעור תכ"ד כדי שיאמר שלום עליך רבי ומורי. או דנימא דגם אמירתו מצרפת חזרתם להגדתן הראשונה. ויל"ע], והא קיי"ל דהעדים שאמרו תכ"ד מבדין היינו, נאמנין. וי"ל דהתם שחזרו מעצמן, אבל הכא שחזרו מחמת אימתו של זה שאמר להם אנא רמאה אנא, יש לנו לומר שאינן חוזרין ומגידין.

כ' המהרש"ל, הטעם דבג' רגלים א"א שלא יעלה, שהרי סתם אדם יש לו עליו נדרים ונדבות, והמשהה ג' רגלים עובר עליהם בבל תאחר. [כדקיי"ל כת"ק ברי"ה [ד:]: ולפ"ז לשאר תנאי דהתם, [דעובר ברגל אחד או בשנים, או בג' רגלים כסדרן והג המצות תחילה, או דתליא לעולם בחג הסוכות], ליתיה להאי שיעורא. ואין להקשות מהא דמספק"ל התם [ו:]: אם אשה עוברת בבל תאחר, וליפשוט מהכא, דאף באבדת נשים מכריז ג' רגלים, די"ל דדרך האשה לעלות עם בעלה, א"נ בעלה ישמע ההכרזה, ולאשה שאינה נשואה לא חששו, דמיעוטא נינהו].

כה: בתוד"ה חמשה עשר יום. וא"ת והלא א"י היא ארבע מאות פרסה וכו'.

כ' הפנ"י, לא ידעתי מנא להו דהני ארבע מאות פרסה קחשיב לבד מעבר הירדן, דילמא בין הכל לא הוי אלא ארבע מאות פרסה, דעבר הירדן בכלל א"י היא. והגריעב"ץ בתשובה [סי' קכ"ז, והו"ד בגליוני הש"ס], כ' דחשבון ד' מאות פרסה הוא עם קיני קניזי וקדמוני שעתידין לירש לעתיד לבא.

ובתוס' הרא"ש תירץ, ואפשר דאדם בינוני המהלך ברגליו הולך ביום עשרה פרסאות, והם היו הולכים בצבים ובפרדים [ובתור"פ כ' על סוסים] וממהרים ללכת. וז"ל חי' הריטב"א החדשים, ולא קושיא היא, כי החוזרים לבתיהם מעולי רגלים ראוי להם לטרוח וללכת יותר ממהלך אדם בינוני, שלא תתאחר שאלת הגשמים. [א"ה, לכאו' לא סגי בזה אלא לפי מה שהקשה דמירושלים מהלך עשרים יום לכל רוח, אבל לתוס' שהוסיפו בקושיהם דאיכא מהלך ל"ט יום לצד מערב, לכאו' א"א שימאר כ"כ, אם לא בסוסים ובעבים ובפרדים].

כה: בתוד"ה חמשה עשר יום. וירושלים מן הירדן וכו' מהלך יום אחד כדאיאתא בביצה וכו'.

כ' המהר"ם שי"ף, נראה דהו"מ לאוכוחי, שהרי תחילת המקום שכבשו היה יריחו, ולא היה רק מהלך יום אחד מירושלים, דמיריחו הוי שומעין וכו'. [כדתנן בתמיד פ"ג מ"ח. ועיי"ש בפ"י הראב"ד ש"כ וז"ל, ומורי הרב החסיד אמר, דכל הני דקתני שהיו נשמעין ביריחו, מעשה נסים היו, ודוקא היה נשמע ביריחו ולא בשאר צדדים, מפני שיריחו היתה תחת [ובס"א כמו] ירושלים, מפני שהיא היתה תחילת כיבוש א"י, וכמו שתורמת דגן צריך לתרום, כן נתרמה א"י עצמה, ובשביל כך התרימה יהושע להיות קודש, לפיכך היא כמו ירושלים, והיו נשמעין בה כל הני דקתני, כדי שירגישו בנ"א שביריחו יש כמו"כ קצה קדושה כמו בירושלים וכו'. עכ"ל הראב"ד. ולפ"ז לכאו' ליכא ראייה מהתם].

כה: בתוד"ה לא בעינן. וי"ל דכי לא שכחי שיירתא וכו' גם כל היום אינו הולך וכו'.

הקשה במלא הרועים, וכי בשביל זה יבטל יותר מחצי היום, כיון דהיכא דהולך ביום ובלילה סגי בג', ליבעי הכא שבעה, ולמה בעי ט"ו. וי"ל דבלא זה י"ל כיון דקיי"ל דאזלינן בתר רובא, א"כ לאחר מהלך ח' ימים שהוא רוב א"י, לא חייש למיעוט שהן בקצה א"י דילמא מינייהו נפול, דאזלי בתר רובא, [א"ה, לכאו' היכא דמצא האבידה בעיר הרחוקה מירושלים, טפי איכא למיתלי דמבני אותה העיר נפל, ולא מרוב ישראל הדרים בתוך מהלך ח' ימים מירושלים, [וכי היכי דלר"מ אינו מכריז אלא במקום שנמצאת], ואולי ס"ל דתליא בההיא דב"ב [כג:]: דרוב וקרוב הלך אחר הרוב], ועיקר הקושיא מתחילה דעכ"פ ליבעי הכא ח', דהיינו רוב א"י, וע"ז משני כיון דאזלי ביממא וליליא סגי בג', והא דבעי הכא ח' על רוב א"י ולא סגי בזה, [אצ"ל בז', דמיזל ביממא דו' יומי הוי כמו בג' ביום ובלילה], לפי שגם כל היום אינו הולך, כסברת תוס', דעכשיו אינו מבטל רק מעט.

כה: אבן טוען היתה בירושלים וכו'.

כ' בפיר"ח, פי' אבן גבוהה וכו', והיה כל מוצא אבידה עולה עליה וכו'. וז"ל מלאכ"ש אמתני' דתענית בשם ה"ר יהונתן, שהיתה כ"כ גבוהה, שכשהגמל ורוכבו עובר תחת הצור ההוא, נראה בעיני העומד על הצור ההוא כאילו הוא פחות מחגב וכו'. [ולפ"ז מסתבר שלא עמד המכריז בראשה].

כת: ברש"י ד"ה חיישינן לרמאי. שמא שמע האובד מתלונן וכו' יקום ויתן סימניה.

והקשה ע"ז בחי' הריטב"א החדשים, והא תנן והרמאי אע"פ שנתן סימניה לא יתן לו. וי"ל דדילמא ידע סימן מובהק דידה וקדים ויהיב ליה. א"נ דהכא לאו לרמאי ידוע חיישינן, אלא לאיניש דעלמא שירצה לעשות רמאות עכשיו.

כת: ודבר שאינו עושה ואוכל ימכר.

כ' המהר"ם שיף, אע"פ שיש לו ג"כ זמן קבוע, [כדמפרש בגמ' זמן עגלים וסייחים ותרנגולים זכרים ואווזין, אם בג' חדשים או בל' יום או בשלשה ימים], מ"מ כשיגיע זמן צריך למוכרו, שלא יאכל, משא"כ דבר שעושה ואוכל שאין חיוב אף לאחר י"ב חודש שימכור.

כת: מכאן ואילך שם דמיהן ומניחן.

כ' הרשב"א, איכא למימר דמניחן אצלו שלא ישתמש בהן קאמר, וברייתא כר"ע, א"נ מניחן אצלו ומשתמש קאמר. ובתוס' פירשו דאפשר לומר דהאי "מניחן", אפרה וחמור קאי, כלומר שמניחן אצלו והן שלו. וז"ל הרמב"ם [בפי"ג מהל' גזלה ואבידה ה"ו], מיכן ואילך שם דמיהן עליו, והרי הן שלו ושל בעלים בשותפות כדין כל השם בהמה מחבירו. [כדתנן לקמן [סט:]: שמיין פרה וחמור וכל דבר שהוא עושה ואוכל למחצה]. [ועיין בב"י [סי' רס"ז] דמה"ט גבי עגלים וסייחים כ' הרי"ף והרמב"ם דמוכרן בב"ד, ולא כתבו דשם דמיהן ומניחן, דכיון שהם אוכלים ואינם עושין, אין לומר בהן שם דמיהן מפני איסור ריבית, כמבואר שם].

כת: עד כאן פליגי אלא כשנשתמש בהן וכו'.

רש"י ותוס' פירשו דלאו דוקא נשתמש, אלא בשכר שימוש קאמר. וז"ל חי' המיוחסים להריטב"א, פירוש היכא דמוכרן, אבל לא נשתמש בהן, פי' כלומר שלא מוכרן אלא [נאבדה] [באבדה] עצמה, פטור, דלא מיחייב בגניבה ואבידה כלל.

כת: לימא תיהוי תיובתא דרב יוסף וכו'.

כ' הפנ"י, יש לדקדק לפמ"ש כ' תוס' [בד"ה והוי] דהא דס"ל לרב יוסף דהוי שומר שכר משום דעוסק במצוה בשעה שמתעסק לצורכה, א"כ מאי מקשה הכא אמתני' דאיירי שכבר מכר האבידה ונשאר אצלו דמי האבידה, דתו לא שייך ביה שום טירחא והתעסקות כדאיתא לקמן [כט:]: להדיא, וא"כ נראה דבכה"ג תו לא שייך פרוטה דרב יוסף, דלא יהא אלא שומר שכר גופא שקיבל שכירות לזמן ידוע, או אומן לאחר גמר מלאכה שכלתה שמירתו, [ולא ניה"ל למימר דהכל שמירה אחת משעת הגבהה עד שתגיע ליד הבעלים, וכל שכר שיש לו, הוי שכר על כל השמירה], ובשלמא כל זמן שאבידה בביתו אע"ג שאין מתעסק בה, מ"מ מיקרי שומר שכר, כיון שעדיין מוטל עליו להתעסק בה, ופטור מפרוטה דרב יוסף, נמצא שלא כלתה שמירתו, אבל לאחר שכבר מכרה שבודאי לא יפטור עוד מפרוטה דרב יוסף, למה נטיל עליו בעל כרחו שמירה דשומר שכר וכו', [יעו"ש ראייה לזה].

עוד קשה, שמפשוטא דלישנא דגמ' משמע שרוצה להקשות דרב יוסף לא הוי כשום תנא וכו', וא"כ מאי קושיא, דהא לר' טרפון כיון שמוותר להשתמש בהן ועל כרחך היינו בשכר טרחה והתעסקותו כפירש"י לקמן, תו לא שייך לפוטרו מפרוטה דרב יוסף, דלא מיקרי מתעסק במצוה, כיון שיש לו הנאה מזה שע"י כן ישתמש אח"כ במעות, והו"ל כמו מלוה צריך למשכון דאיכא מ"ד בפ' האומנין [פב:]: דלא הוי שומר שכר כיון שלהנאתו מיכוין, וההיא דהכא עדיף מיניה, כיון שהשימוש בדמים גופא לא הותר לו אלא משום טרחה, א"כ לאו מתעסק במצוה מיקרי.

[א"ה, בביאה"ל [סי' ל"ח ס"ח בד"ה ה] כ', דתגרי סת"ם שכוונתם למצוה ולהשתכר בשוה, מיקרי עוסק במצוה, [יעו"ש], וכ"ש הכא דלכאוי תחילת כוונתו היה למצוה בלבד, דכשהגביה האבידה ודאי לא היה דעתו שיוכל להשתמש בדמיה לכשימכרנה, וכל עסקו וטורחו אח"כ, מסתמא על דעת ראשונה הוא עושה. עוד כ' שם, דכותבי סת"ם כיון דהכתיבה היא עצם מצוה כדכתיב

"וכתבתם" [רק דאינה גמור מצוה] הוא תמיד בכלל עוסק במצוה, ואפי' אנו יודעין שעיקר תחילת הכתיבה היה בשביל שכר ולולי זה לא היה מתחיל, מ"מ אמרינן השתא שכותב אין מכוין כלל רק שכותב סתם לשם מצות תפילין, וא"כ לכאוי ה"ה במה שטורח הוא תמיד בכלל לטפל באבידה, דהוא בכלל הכתוב "והיה עמך עד דרוש אחיך אותו"].

כת: שומר אבידה, רבה אמר כשומר חנם רב יוסף אמר כשומר שכר.

עיין בקובץ ביאורים להגרא"ו בב"ק [אות מ"ז] שכ', דשומר אבידה פטור ממה שגזלן פטור, [כגון בהכחישה הבהמה הכחשה דהדרא], דהא דמוצא אבידה חייב בשמירתה הוא משום דכתיב השב תשיבם, וכיון דבכחשה בהמה כחשה דהדר יכול לקיים מצות השבה [כמו בגזלן דמקיים והשיב את הגזלה], פטור הוא מלשלם יותר. [א"ה, מרש"י לקמן [פב:]: ובב"ק [נו:]: משמע דמקרא ד"ואספתו אל תוך ביתך" נפקא לן דרמי רחמנא שמירת האבידה עליה, ויש לדון לפ"ז דממילא הוא בכלל שומר דעלמא גם לענין תשלומין, ולא תליא בהשבה].

כת: בתוד"ה והוי שואל. ועוד ראייה מפ' המפקיד דר"נ סבר נאנסו לא וכו'.

וז"ל המאירי, בפ' המפקיד אמרו וכו', ויש לשאול מה נשתנה זה שבאבידה מזה שבפקדון, שכשהוא רשאי להשתמש בהם נעשה שואל. תירצו גאוני ספרד, שבזו הואיל ואם לא הורשה להשתמש נעשה שומר שכר, כשהורשה להשתמש מעלין אותו מדרגה אחת לחיוב אונסין, אבל מפקיד הואיל ושלא ברשות אינו אלא שומר חנם, כשהורשה דיו שיעשה שומר שכר, שאין מעלין אותו ולשתים. וגדולי המפרשים מתרצים, שאבידה סומך דעתו להרויח בהם זמן מרובה אחר שלא מצא לה בעלים, אבל פקדון שאין לבו סומך להרויח כ"כ, סבור הוא למחר הוא בא ומבקש מעותיו, ומתוך כך לא דנהו לשואל.

וז"ל הנימוק"י בשם הר"ן, ואע"ג דלקמן פ' המפקיד אמרינן דוקא אבדו וכו', היינו משום דמעות פקדון תלויין ברצון המפקיד ליטלם מהנפקד, ולפיכך אמדינן דעת הנפקד ואמרינן דכיון דיתבעם בשעה שלא יהו מצויין בידו, הלכך אין דעתו ללוותן וגם הוא רוצה להחזירם כדי שיצא מחיוב גניבה ואבידה, אבל מעות אבידה שאין הדבר תלוי בו להחזירו, שהרי אינו יודע בעליהן, שמו חכמים דעתם של בני"א שכל אדם רצה ללוותן ולהתחייב באונסין, ולא להעמידם בעין לעולם ושיהיה חייב בהם בגניבה ואבידה.

ובחי' הריטב"א החדשים תירץ בשם רבינו אפרים כתי' קמא, וכ' דעוד י"ל דהתם מדעת הבעלים באו לו, ומן הסתם כך היה דעת שניהם שלא יתחייב אלא בגניבה ואבידה מפני הנאת שימוש, אבל הכא שלא באו המעות לידו ברשות הבעלים, וב"ד הוא דיהבי ליה רשותא להנפוקינן, דאילו מדינא לא היה לו ליגע בהן, לא רצו חכמים לתת לו רשות א"כ הן אצלו מעכשיו כמלוה גמורה להתחייב באונסין.

כת: ביד רחבה הו"ל הני זוזי דיתמי וכו', א"ל הכי אמר שמואל הלכה כר' טרפון וכו'.

כ' הנימוק"י, לא מצאתי פירוש בשום מקום, דקשה לי היכי הוי דומיא דאבידה כדי דנוכח מר' טרפון, והא ידעי דמיתמי הוו. ונ"ל שאחר דמצאן נודע שהיו של יתומים, [ודלא כפיר"ח שכ' דהוו מופקדין גביה], ונשארו בידו משום דליתומים קטנים לא הוויא השבה מעליא, דכמקום שאין משתמר דמי. והרא"ש [סי' י"ז] כ', לא דמי להא דתנן בפ' המפקיד [מג:]: המפקיד מעות אצל בעה"ב בין צרוורין בין מותרין לא ישתמש בהן, דס"ד לדמותו לדמי אבידה בשביל שהיה עושה טובה עם היתומים שהיו סמוכים אצלו, וגם שלא יהיה אחריות המעות על היתומים.

וז"ל המהרש"א, נראה לי דאע"ג דבגדול המפקיד אצל בעה"ב דלאו שולחני אסור להשתמש בו כדאמרינן בפ' המפקיד, היינו משום שאם יוציאם הבעה"ב, שמא יבא המפקיד ויצטרך למעותיו ולא ימצא אותן אצלו, וע"כ לא ישתמש בהן בלא דעת המפקיד, ומה"ט בשולחני שמעות מזומנין אצלו כל שעה, מותר להשתמש בהן, [א"ה, מדברי רש"י שם [ד"ה משום] מתבאר לכאוי בטעם החילוק בין בעה"ב לשולחני, משום דהמפקיד יודע

השולחני צריך תדיר למעות. משא"כ בעה"ב, אבל מעות יתומים דאין כאן דעת מי לשאול, וע"כ מותר להשתמש בהן כמו באבידה, והנימוק"י פירש בדחוקים. ועיין במהר"ם שי"ף שהביא פי' הרא"ש והנימוק"י, וכ' ע"ז, ואני הבנתי דהוי דמי אבידה ונפלו לקמי יתמי, ולגבייהו הוי כמעות אבידה [דלא טרח קמיייהו]. ודחוק.

כט: והני כמעות אבידה דמו.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, פי' מורינו, כמעות אבידה דלית ליה רשותא להנפוקינון, ואפי' טרח בהו, דדוקא בדמי אבידה יהבו ליה רבנן רשותא להנפוקינון היכא דטרח בהו, מפני תיקון העולם, אבל במעות של יתומים ואפי' בדמי סחורה, לא יהבו ליה רבנן רשותא.

כט: אבל לא ילמוד בהם בתחילה.

כ' הנימוק"י בשם הרמב"ן, הני מילי בספר תורה נביאים וכתובים שמי שלמד בהם כבר, די לו בקריאה בעלמא, ומי שלומד בהם לכתחילה, וע"י טרחו הם מתקלקלים, אבל עכשיו שנהגו לכתוב התלמוד, אם השאלו מסכת אינו כן, שאפי' מי שלמד פרקו מאה פעמים, צריך עיון גדול כבתחילה, ואדרבה, כל מי שהוא יותר בקי, צריך עיון יותר גדול בהלכות הצריכות לשמועה שלו, [ול' הרמב"ן שלפנינו, שאין לך אדם שלא יהא צריך עיון ומחשבה יתירא, ולמשוך אילך ולגלול אותו מתחילתו לסופו ומסופו לתחילתו כדי לעיין בהלכות הצריכות לו לאותה הלכה שהוא שונה], הלכך יד כל אדם שוה בו, ולומד בו לכתחילה, דאדעתא דהכי אושליה. [ובחי' הריטב"א החדשים מסיים בה ז"ל, ונראה שאפי' בס"ת נביאים וכתובים, אם יודע משאל בשואל שאינו רגיל וצריך ללמוד בו בתחילה והשאלו סתם, מותר ללמוד בו בתחילה, שעל דעת כן השאלו לו].

וכ' הסמ"ע [סי' רס"ז ס"ק כ"ח] דהרה"מ [פ"ג מהל' גזלה ואבידה הי"ג] הביא ד' הרמב"ן, ומסיים בה ז"ל, ואע"פ שלא כתבו הרב אלא בדין השואל, נראה שה"ה לאבידה, וצ"ע עכ"ל, ושוב הביא הסמ"ע ד' הנימוק"י שכתבו הכא גבי מציאה, ולא נסתפק כלל אם יש לחלק בין מציאה לשואל, ומהתימא שלא הזכירו המחבר ולא מור"ם ז"ל. ובנתיה"מ [שם ס"ק י"ב] כ' דבמצא גמרות ושאר ספרים שצריכים עיון, אסור לו ללמוד. וביאר הטעם בהגהות מלא הרועים שעל הרי"ף, כיון דבאבידה לא שייך טעמא דמסיים דאדעתא דהכי אושליה, ואי משום צורך האבידה סגי בנוטלן [אצ"ל בגוללן] לחוד.

כט: תפילין בי בר חבו משכח שכיחי וכו'.

ופירש"י ויחזור ויקנה מן הדמים. ובפיר"ח כ' ז"ל, ואם אתו מרייהו ואמרי תפילין בעינא, זבני ויהבי ליה. [ומשמע קצת דעל המוצא או על הב"ד מוטל הטורח לקנות תפילין ולהשיב לבעלים כמו שאיבד. וצ"ת].

וז"ל הרא"ש [בסי' י"ח], דתפילין שכיחי בבית האומן, אבל שאר אבידות, אדם חפץ בשלו יותר. וכ' ע"ז בפ"ח [אות ד'], משמע דאפי' בדברים השכיחים לקנות בבית האומן, דאל"כ למאי נפק"מ איצטריך לפרש טעמא דחפץ וכו'. ולפ"ז דעתו כדעת הרמב"ם [בפ"ג מהל' גזלה ואבידה הי"ד] דמסיים בטעמא דתפילין, ואינו עשויין אלא למצותן בלבד, ע"כ, והיינו הך דרבינו, דכיון שאין עשויין להתנאות ולא לשום דבר אלא למצותן, מה לו באלו מה לו באחרים, [אבל הש"ך [סי' רס"ז ס"ק ט"ז] פי', דכוונת הרמב"ם הואיל ואינה עשויה אלא למצותן ולא לשום תשמיש אחר, א"כ ניחא ליה לאיניש שימכרו ויעשו בהן מצוה, משא"כ בשאר דברים]. משא"כ בשאר אבידות שיש בהם צד התנאות [אצ"ל התנאות], אדם חפץ שלו ביותר, לפי שמה שהוא שלו כבר מצא חן בעיניו ומתנאה בו, וכ"ש דבר שיש בו צד שימוש, ולכך צריך לי עיון שהטור לא הזכיר מ"ז כלום.

כט: אין השואל רשאי להשאל.

עיין בהגרע"א שצדד דאם השאל לאחר, לא היו הבעלים יוכלים להוציא מידו, די"ל דאין השואל רשאי להשאל היינו רק לכתחילה בעלמא, וכ' דלא מצא דין זה, דהפוסקים כתבו דאין השואל וכו' היינו לכתחילה אבל מ"מ דיעבד לא מיקרי פושע לומר אין רצוני [שיהא פקדוני ביד אחר], אבל

לא ביארו באם השאל לאחר והבעלים באים להוציא מידו ולעכבו מלהשתמש, אם זהו בכלל לכתחילה או דיעבד.

כט: מהו דתימא ניחא ליה לאיניש דתיעביד מצוה בממוניה, קמ"ל.

כ' בחי' המיוחסים להריטב"א, קשיא לן הא דאמר בריש פסח ראשון [פסחים ד:]: ניחא ליה לאיניש דליעביד מצוה בין בגופיה בין בממוניה. וי"ל התם איהו גופיה עביד, [במה שבדק החמץ בגופו או ע"י שלוחו], אבל אחר דליעביד בממוניה בלא דעתיה, בהא ודאי לא ניחא ליה. ור"ש תירץ בס' האורה דה"ק, סד"א ניחא ליה דליעביד מצוה בממוניה, קמ"ל דלא ניחא ליה מתרי מצוות, שילמד בהן השואל ושישאלם לאחר ללמוד, הני תרי לא ניחא ליה, הא חדא מיהת ניחא ליה.

וז"ל חי' הריטב"א החדשים, פי' קמ"ל דבהא כיון דאיכא קפידא לקלקול הספר, לא ניחא ליה, דהא יצא שכרו בהפסדו, כי היום או למחר לא יהיה לו ספר במה ללמוד, אבל במידי דליכא שום חשש קלקול, ודאי יכול לשאול שלא מדעת הבעלים למעבד מצוה, כגון אם מצא טלית או תפילין של חבירו בביהכ"נ וכיו"ב, רשאי להניחם שם ולהחזירן למקומן, ולא חשיב גזלן כששאל שלא מדעת בעלים. מפי רבינו ז"ל.

כט: מאי עבידתיה גביה.

רש"י פי' דקאי אהא דתני פותחו וקורא בו, דקס"ד דלצורכו קאמר, ולהכי פרכינן מאי עבידתיה דהאי גבי ס"ת לקרות בו לצורך עצמו. אבל הרשב"א פי' דקאי אדלעיל מינה, וז"ל, מסתברא דה"פ, למה גוללו [כל י"ב חודש], דקס"ד דחייב לגלול כדרך שהוא חייב במוצא, ומשו"ה אקשינן מאי עבידתיה גביה, ואמאי מחייבין אותו לגלול, יבא בעל הפקדון ויגלול את שלו, ואם אינו עושה כן אבידה מדעת היא, ועוד דקתני סיפא פותחו אסור וכו', ופרקינן לאו שיתחייב בגלילתו קאמר, אלא ה"ק אם רצה לגוללו ורצה לקרות בו כשהוא גוללו מותר.

כט: מי שהניח לו אביו מעות הרבה ורוצה לאבדן וכו'.

בחי' הריטב"א החדשים גרס, מי שהניח לו אביו מעות של רבית וכו', וכ' ע"ז, הא ודאי מוטב שיחזירם ללווים, אלא ללמדנו דרך ארץ בא וכו' כדפירש"י ז"ל. [וצ"ל דלא ברבית קצוצה איירי, דא"כ הא מחויב ועומד במצות עשה להשיב הרבית ללווין [כדלקמן סא:]: וכופין אותו ע"ז, אלא באבק רבית איירי, דאין יוצא בדינין, ואעפ"כ רוצה להוציאן מתח"י, ויעו"ש בראשונים דלצאת ידי שמים חייב להחזיר].

ל. הא לא דמיא אלא להא דתנן שכן עליה עוף וכו'.

ופירש"י תירוצא הוא. אבל בפיר"ח גרס, ת"ש מהא דתנן שכן עליה עוף כשרה עלה עליה זכר פסולה, והא עליית עליה זכר לצרכו ולצרכה היא וקתני פסולה ודאי רב פפא וכו'. עכ"ל. [ועיין בפני"י [ע"ד תוד"ה אף עובד] בשם הראב"ד, דאם נתעברה מיקרי לצורכה, ואם לא נתעברה לא מיקרי לצורכה].

ל. או שהיה זקן ואינה לפי כבודו.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, פי' רבינו, זקן בחכמתו ואינה לפי כבודו מפני חכמתו ומשום כבוד תורתו דחי לה, אבל זקן או נכבד דעלמא, לא חשיב אינה לפי כבודו, אלא או יטפל בה או יתן דמיה. וז"ל הרמב"ם [בפ"א מהל' גזלה ואבידה הי"ג], מצא שק או קופה, אם היה חכם או זקן מוכבד שאין דרכו ליטול כלם אלו בידו, אינו חייב ליטפל בהן.

ל. ולא אתי עשה ודחי את ל"ת ועשה.

הנימוק"י הביא קושית הרמב"ן, למה לי מהאי טעמא, תיפוק לי דאפי' ליכא גבי טומאה אלא לאו גרידתא לא דחי ליה עשה דאבידה, דהא קיי"ל [שבת קלב:]: דלא דחי ליה אלא כגון מילה בצרעת, דבעידנא דקא עקר ליה ללאו קא מקיים ליה לעשה, אבל הכא אפי' עומדת על פתח הקברות, כי מטמא עבר ליה ללאו, ולא מקיים לעשה עד דמהדר ליה למורה. [ואי מיירי כשבא להחזירה לבעלים והם בבית הקברות, הול"ל היה כהן והבעלים בבית

הקברות. חי' הריטב"א החדשים. וקצ"ב, דאף בכה"ג לכאו' פשיטא שלא ידחה, דהא אפשר לקיים שניהם לכשיצא מבית הקברות, או ע"י שליח]. ותיריך הרמב"ן דלרווחא דמילתא אקשו הכי.

[ומכאן הוכיח הגרע"א בתשובותיו [קמא סי' רכ"ב אות י"ז] דלא ס"ל להנימוק"י [ושא"ר שכ"כ] כהפסקי תוס' בזבחים [צ"ז]: דהיכי דאי אפשר בעיני אחר לא צריך בעידניה, דכיון דלא אפשר בלא ההתחלה, מיקרי תחילת קיום המצוה והוי בעידנא. א"ה, בדברי הר"ן דלקמן בסמוך אולי יש לפרש כהפסקי תוס', אמנם טפי משמע דלא פליג אלא הכא לענין השבת אבידה]. ומדברי הנימוק"י נראה דלא ס"ל הכי].

ובשם הר"ן תירץ, דהכא נמי בשעה שעבר הלאו קיים העשה כמילה בצרעת, דהא מתעסק הוא במצות השבה בשעת עקירת הלאו, ואע"פ שלא גמרה, מה בכך, גם מצות מילה לא נגמרה עד דפרע, דקיי"ל [שבת קל"ז]: מל ולא פרע כאילו לא מל ולא ממעטין אלא כההיא דאמרין פ' ר"א דמילה [קלב]: ויקוץ בהרתו ויעבוד, שבשעה שקוץץ בהרתו אינו מתעסק בגופה של מצוה דהיינו עבודה אלא במכשיריה. [יעו"ש עוד].

והגרע"א הביא בשם מחותנו לתרץ, דמיירי כשנאבד החפץ מיד שואל, והמשאל בעל החפץ מצא חפץ זה בבית הקברות [על פתח בית הקברות], דמיד כשהגביהו נפטר השואל מתשלומים והוי השבה. ודפ"ח, [יעו"ש מה שפקפק בזה], והגרע"א עצמו תירץ דמשכח"ל בראובן שהפקיד חפץ אצל שמעון על משך שנה, ונאבד החפץ משמעון באונס באופן שפטור מלשלם, ותוך השנה מצא שמעון החפץ, דבזה כמה שנטל שמעון החפץ, תיכף כשבא החפץ לידו מקיים מצות השבה, כיון שהוא שומר הבעלים וידו כיד הבעלים ולא כלתה שמירתו, ואף לפי האבעיא דהש"ס בב"ק [קח]: בנגנבה באונס והחזירו הגנב לבית שומר ומתה בפשיעה, אם השומר פטור מטעם דכלתה שמירתו, היינו דאין עליו עוד חיוב שמירה, אבל בודאי אם רצונו לקבל עליו שמירה, ניחא ליה הבעלים בזה, כיון דלא מעל ולא פשע בשמירה, א"כ במה דמגביה החפץ של ראובן בתורת שומר אבידה, מתקיים בזה השבה והוי בעידנא.

ל. ותו לא דחינן איסורא מקמי ממונא.

כ' הרמב"ן, נ"ל דהכי פירושו, משום דכיון דאפי' בעל אבידה כהן אינו רשאי להטמא בה, היאך יטמא זה בשבילה, והרי אם באו בעלים ואמרו לא בעינא לה, ליתיה לעשה כלל, הלכך לא דחינן מצות עשה משום מצוה שבממונן, שאם הפקיר בעליו ממונו, פטור זה מאותה מצוה, שהרי חייב הוא לומר כן כדי שלא יטמא כהן, ששניהם חייבין בכבודו של מקום, [א"ה, יל"ע היכא דהאבידה יותר מחומש נכסיו של בעליה. דלכאו' אינו חייב להפסיד כ"כ בשביל עשה, וגם בשביל ל"ת היכא דהוא בשוא"ת, יעו' בפת"ש י"ד [סי' קנ"ז סק"ד], והכא יל"ע אי תליא בעבירת הכהן שהיא בקום ועשה, או במה שמצד בעל אבידה הוא שוא"ת. וצ"ח], והתורה אמרה להחזיר אבידה לחבירו כו' ולא לעבור על המצוות, ודמיא לההיא דגרסינן בכתובות [מ]. אימר דאמרין דאתי עשה ודוחה ל"ת, כגון מילה בצרעת, דלא אפשר דלאו לקיומיה לעשה, אבל הכא אי אמרה לא בעינא מי איתיה לעשה כלל, כלומר הואיל ואפשר לה לבטלו, אע"פ שאמרה בעינא ליה אין שומעין לה, ששניהם חייבין בכבודו של מקום, ולא גלי רחמנא בכי האי עשה דנדחי, וכ"ש הוא בדבר שבממונן, דכל שבשלו אינו רשאי בשל חבירו נמי אינו רשאי.

ל. אלא לשלו מרובה משל חבירו, מדרב יהודה אמר רב נפקא וכו'.

הקשה הרמב"ן לקמן [ל: בד"ה אם אין שם ב"ד], אמאי איצטריך קרא, פשיטא וכי מגרע גרע מחבריה. ואפשר דסד"א הואיל וכי מהדר ליה איכא מצוה ומקיים עשה ולא תעשה, של חבירו תקדום, קמ"ל. ועוד, הא אוקימנא בפני ב"ד, ואינו מפסיד אלא מה שדמי אבידתו יתר על של חבירו, והפסד חבירו מרובה. [ולפ"ז כשמלאכתו מרובה כפליים בשל חבירו או יותר, דהפסד של עצמו מרובה, א"צ קרא למיפטריה, אבל לתירוץ קמא לכאו' לא שנא].

ל. ברש"י ד"ה האי עשה. ואע"ג דלא תעשה נמי איכא וכו'.

וכ"כ הר"ף. והקשה ע"ז הרמב"ן, הא השבת אבידה ל"ת בלחוד היא, כדאמרין לעיל [כו]: המתין לה לאחר שנתייאשו הבעלים ונטלה, אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם בלבד, והכא נמי שהאבידה בבית הקברות ואינו מחזיר, אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם וכו'. ויכולני לומר דהני בהגביה ע"מ להחזירה, ולפני יאוש נמלך שלא להחזיר, שעובר בלאו ועשה, הואיל ולפני יאוש מעלים עיניו ממנו ואינו מחזיר, והכי אקשינן, קרא למאי אתא, אי לימא לכהן והיא בבית הקברות, לא מבעיא לא נטלה כלל דפשיטא שאינו מחזיר, אלא אפי' הגביה קודם לכן ולא החזיר ועכשיו היא בבית הקברות נמי פשיטא דלא יחזיר, אע"פ שנתחייב בהשב תשיבם כיון שכבר נטלה ע"מ להחזיר, משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, ולפיכך הקשו הם [רש"י והר"ף] ז"ל הא משכח"ל דאיכא ל"ת ועשה וכו'. זה כתבתי מדוחק להעמיד דברי רבותינו.

עוד אפשר לי לומר דהכי קאמרין, דאע"ג דלא עבר משום השב תשיבם עד שתבא לידו, מיהו כיון דאם החזירה קיים מצוה של השב תשיבם, חשיב ליה עשה, שאם ביטל עשה שבטומאת כהן, הרי קיים עשה של השבת אבידה, הלכך אי לאו משום דטומאת כהן עשה ול"ת הוא, ידחה, דהשבת אבידה עשה הוא. [עיי"ש מאי דשו"ט אי שייך האי טעמא לענין אמר לו אבי אל תחזיר].

ל. בתוד"ה לצורכו. דוקא בשיטוח כסות מבעיא ליה וכו'.

וז"ל חי' המיוחסים להריטב"א, תימא הוא אמאי לא פשטין ליה מס"ת וכו'. וי"ל דגבי ס"ת לא גזרינן דילמא מפישי בקריאה, דאפי' מפישי לא איכפת ליה משום מצוה, ועוד דליכא הפסד מרובה בקריאת ס"ת, אבל כסות מפישי בשביל צרכו וליכא מצוה, אסור לשטחה אפי' לצרכה כיון דאיכא לצרכו, תוס'. א"נ ה"ק, אם כשהוא גוללו ופותחו קורא בו מותר, דפותחו משום הגלילה לצרכה, ולא שיפתחנה לכתחילה בשביל צרכו אע"פ שהוא בעת הצריך לס"ת, אבל הכא מביעיא לן אם לכתחילה יכול לשנותה [אצ"ל לשטחה] לצרכו כיון שצריך לה בההיא שעתא.

מיהא קשיא לן, ליפשוט מהא דלקמן, מצא כלי עץ משתמש בהן כדי שלא ירקבו, והתם ודאי התשמיש לצרכו ולצרכה הוא. ונראה לתרץ, דהתם צורך הכלי לא אפשר אם לא ישתמש בהן, ולא מצי למעבד מידי לצרכה בלא צרכו, אבל הכא אפשר לצרכה בלא צרכו, [א"נ] התם לא משתמש לצרכו אלא משתמש כדי צורך הכלים אע"פ שאין צריך לו.

ל. בתוד"ה אף עובד. והר"י מסימפון פירש וכו', בעינן שתהא בשעת לקיחה פרה וכו', וה"ה דמצו פליגי בלקחו פרה קטנה.

וז"ל תוס' הרא"ש, והר"י מסימפון מפרש וכו', ומביא ראייה מספרי זוטא [חוקת י"ט, ב'], דאיכא מאן דפסיל אם לקחיה קטנה מתרומת הלשכה והגדילה אח"כ עד שנעשית בת שתיים, אא"כ יחללוהו ויחזרו ויקחו אותה לשם פרה מן ההקדש, משום דכתיב ויקחו אליך פרה, דבעינן שתהא פרה משעת לקיחה, ואיכא מאן דמכשיר וכו', והא דפליגי במעוברת, ה"ה בקטנה, אלא נקט מעוברת משום רבותא דר"א דמכשיר אע"פ שהוא כאחד מאברי הבהמה, וניתרת בשחיטת האם, ואין שם פרה עליה.

ל: הכישה נתחייב בה.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, פירש"י ז"ל דכיון שהתחיל בהשבה נתחייב לעשות השבה מעלייתא. ולא דק בה מרן ז"ל, דא"כ אפי' בכל אבידה שאינה בעלי חיים נמי, ואינו אלא בבע"ח דוקא, ומשם דאנקטה נגרי ברייתא כדאיתא בפ' הספינה [ב"ב פח]. [ועיין בנימוק"י שתמה ע"ז, דהכא ודאי אפי' בכלים איירינן, דדרכו להחזיר בעיר ואין דרכו להחזיר בשדה] [דאבעיא לן בסמוך], ודאי לאו בבעלי חיים דוקא מיירי, וקיי"ל דחייב. עכ"ל]. ודוקא כשהיתה במקום שאינו משתמר, וכ"ש כשהיתה במקום המשתמר והכישה למקום שאינו משתמר, אבל אם היתה במקום המשתמר והכישה ולא הוציאה משם, לא נתחייב בה, דלא עבד ולא מידי.

וז"ל הפנ"י לקמן [בהאבעיא דדרכו להחזיר בשדה ואין דרכו בעיר], לא דמי להא דאמר רבה בסמוך בפשיטות הכישה נתחייב בה, דשאני התם דאיירי בבעלי חיים ובענין דע"י הכשה זו אנקטה נגרי ברייתא למקום

שיכולה לברוח, משא"כ הכא לא איירי בענין זה, אלא שמשמרת קצת בעיר יותר מבשדה, או דאיירי במידי דלאו בעלי חיים. ואף לדברי המפרשים דהא דהכישא נתחייב בה לאו דוקא בבע"ה איירי אלא בכל מיילי ומטעם דכיון שהתחיל גומר וכו', אפ"ה לק"מ, דשאני התם שכבר התחיל למחול על כבודו, משו"ה חייב לגמור, משא"כ הכא דבשדה דרכו בכך, וא"כ לא התחיל למחול על כבודו.

וז"ל המאירי, כלל גדול באבידה כל שהתחיל בה גומר אפי' לא היה דרכו בה כלל וכו', אפי' לא היה דעתו בהחזרה גמורה אלא להדריכן, והוא הנראה לי במה שאמרו חזא עיזי דקיימן, פירוש שהיו עומדות על עמדתן ולא היו הולכות, שקל קלא שדא בהו ר"ל להדריכן, הא אם גער בהן להוציאן משדהו או שלא יכנסו לשם, אין כאן התחלה במצוה. אבל בחי' המיוחסים להריטב"א לקמן [לא. בד"ה רועה בן הכרמים] כ', דהיכא שהכישא להוציאיה משום אבידת קרקע, נתחייב בה להשיבה לבעליה, משום דאי לאו הכי, אנקטא נגרי ברייתא. וז"ל חי' הריטב"א החדשים לקמן [שם], ומיהו כל שאינו חייב בה אלא משום אבידת הקרקע, כל שמוציאה ומניחה במקום מרעה שאינו מתעה בהכי סגיא, דליכא משום הכישא נתחייב בה, ואילו היה בדבר משום אבידת גופה, היה חייב לעשות השבה מעלייתא לחצירו של בעל אבידה משמרת.

ל: אביעא להו דרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר מהו וכו' תיקו.

כ' הרא"ש [סי' כ"א], ראיתי גדולים שפסקו כיון דלא איפשיטא אזלינן לחומרא ומיחייב להחזיר בשדה, וכיון דאיחייב איחייב אף בעיר, [וכי"כ הרמב"ם בפ"א מה"ל גזילה ואבידה הי"ג וי"ד]. ויראה לי כיון שפטרה תורה את הזקן שאין לו לזלזל בכבודו, איסור הוא לגבי דידה שמזלזל לכבוד תורה במקום שאין חייב, ומשום ספק ממון חבירו אם הוא מחויב בו, לא יזלזל בספק איסור, והחכם שבא לעשות לפנים משורת הדין, יותר מממונו ויעשה כמו שעשה ר' ישמעאל ב"ר יוסי, [א"ה, לא נתבאר כוונתו, דהתם כשהבעלים לפניו וקנה ממנו משאו, אבל הכא כמי יקנה, ותו דמסתמא אין המאבד רוצה למכרו אם אפשר שיחזירוהו לו].

ורב אלפס ז"ל כ', דרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר, בעיא היא ולא איפשיטא, ולא יחזיר בעיר. ונראה דבספרו היה כתוב, מי אמרינן בשדה מיהא דרכו לאהדורי או דילמא השבה מעלייתא בעינן, וכיון דלא מיחייב בעיר לא מיחייב אפי' בשדה, ופסק לחומרא, דבשדה מיחייב לחומרא ואינו מזלזל שם בכבודו, ולא דמי להכישא נתחייב בה, דלא אנקטא נגרי ברייתא, דאדרבה הולכה למקום המשתמר יותר מבשדה.

אבל הנימוק"י כ' דמשמע מדברי הרי"ף דאינו חייב להתחיל בשדה כדי שלא יתחייב לגמור בעיר, [אבל אם התחיל, אכתי מצינן למימר שיתחייב לגומרה כמו בהכישא, וא"כ יתחייב גם בעיר], ושוב הגיה בדברי הרי"ף וז"ל, "נ"ל שסופר טעה שכ' "לא יחזיר", אלא יחזיר הוא, וכדפירש הרמב"ם ז"ל, דכיון דפשיטא להו דכשהתחיל חייב לגמור, וספיקא אורייתא אם יתחיל, אית לן למימר שיתחיל שהיא מצוה, **דזקן ואינה לפי כבודו הרשות בידו**, דומיא דשלו מרובה משל חבירו.

ל: כל שבשלו מחזיר, בשל חבירו נמי מחזיר.

כ' המהרש"ל, קשה לי האי כללא, מה חילוק יש בזקן ואינו לפי כבודו לשאר בנ"א, הלא אף הזקן אם היה מחזיר בשלו בודאי היה צריך להחזיר אף בשל אחרים, וא"כ למאי נפק"מ תלה התלמוד בזקן ואינו לפי כבודו, וכן דרש בברייתא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו, ומאי תלה בזקן, הלא כללא הוא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר. ונראה בעיני לפרש דסתם אדם הוא בחזקת שראוי להחזיר, אם לא שבידוע שבשלו אינו מחזיר, וסתם זקן הוא בחזקת שאינו מחזיר, אם לא שבידוע שבשלו אינו מחזיר.

[ועיין בגיליוני הש"ס למהר"י ענגיל לקמן [לב. ע"ד רש"י ד"ה אבידה עשה ול"ת הוא], שהביא דבר חידוש משו"ת הרדב"ז [ח"א סי' תקכ"ד], דכי היכי דזקן ואינה לפי כבודו פטור, ה"נ נשים פטורות, משום כל כבודה בת מלך פנימה].

ל: א"ל לכולי עלמא אפקרינהו ולך לא אפקרינהו.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, ואע"פ שלא התנה כן בשעת ההפקר, יכול הוא להתנות עכשיו, כיון שעדיין לא זכה בו, דהא עד ג' ימים יכול לחזור בו המפקיר כל זמן שלא זכו בו אחרים, כדאיתא במס' נדרים [מג:].

וכ' בחי' המיוחסים להריטב"א, קשיא לך, לא ליפקרינהו וליתי ליה פלגא דזוזא ויניחנו ותו לא יקחנו. וי"ל דמשו"ה אפקריה, כדי שלא יקחוהו עוברים ושבים בגזל, דאי לא אפקריה, נמצא גזל בידם, והוא יעבור משום לפני עור לא תתן מכשול, ומשו"ה אפקריה כדי שיזכו מן ההפקר. וצ"ע דלפקריה בנחת כדי שלא ישמע אותו אדם הנושא משאווי ויקחנו.

ל: בתוד"ה אלא לזקן. כבוד הבריות דמת מצוה חמיר טפי לפי שמוטל בבזיון.

ובחי' הריטב"א החדשים כ' וז"ל, ואי מהתם דילמא שאני התם דכבוד מת מצוה אלים טובא, דאיכא כבוד כל הבריות להתעסק בו, משא"כ בזקן ואינה לפי כבודו דליכא אלא כבודו בלחוד. [וצ"ב].

ל: בתוד"ה אפקרה. וא"ת הא אמר בפ' אין בין המודר אין הפקר אלא בפני שלשה.

ובתוס' הרא"ש תירץ, דעוד היו שם שנים, וגם הם היו זקנים [ולכך לא סייעו להווא גברא], והאי דלא חשיב להו משום דלא חשיבי נגד ר' ישמעאל. א"נ משאו גדול היה, והיו כולם צריכין לסייעו. א"נ כיון דמדאורייתא הוי הפקר כדאיתא בנדרים, אהני מה שהפקירו כדי שלא ישלחו הלוקחים בלא תגזול דאורייתא. ובתור"פ כ', שלא היה חושש אלא שלא ישלחו העולם בו בלאו דלא תגזול דאורייתא. [ואולי הטעם כמש"כ הנתי"מ [סי' רל"ד סק"ג] דבאיסורי דרבנן בשוגג א"צ כפרה, ונמצא שלא הכשילם אפי' בגזל דרבנן. וי"ל. וצ"ל נמי דקנין דרבנן שאמרו [שאינו זה הפקר] לא מהני לעבור בלא תגזול דאורייתא].

ובנימוק"י כ', ואחרים תירצו דלא תקון רבנן הפקר בפני שלשה אלא לאפטורי ממעשר, דשייך ביה טעמא דשיהא אחד זוכה ושנים מעידים כדי שלא יערים, אבל לשאר דברים ודאי הפקר גמור הוא, והיינו דאמרינן בכלי פרקין אבידה מדעת היא, כלומר **ושריא מדין הפקר**, ואע"ג דליכא לא שנים ולא שלשה. [ולתוס' י"ל, דכל אבידה מדעת אנו סהדי דאפקרה, וכמו שתירצו ההיא דנר וגית]. ובמאירי הביא, דבתוס' בנדרים תירצו שלא נאמר שלשה אלא בהפקר קרקע. ובריטב"א שם תי' דבשעת הדחק אוקמוה אדאורייתא.

ל: בתוד"ה לא חרבה. וא"ת דביזמא אמר מפני שנאת חנם, וי"ל וכו'.

עיין בפנ"י שהאר"י בביאור דבריהם, ובסו"ד כ', ועוד י"ל, דשנאת חנם היינו מחמת שלא עשו לפנים משורת הדין לעבור על מידותיהם, וא"כ תרווייהו חדא מילתא היא.

ל: החזירה וברחה החזירה וברחה, אפילו ארבעה וחמשה פעמים, חייב להחזיר שנא' וכו'.

קמ"ל דלא אמרינן מדברחה איזה פעמים, פשע בעל אבידה, דמדידע דנקטה נגרי ברייתא הו"ל לשמרה יפה. תפא"י.

ל: היה בטל מסלע וכו' אלא נותן לו שכרו כפועל.

כ' בתוס' הרא"ש לקמן [לא:], דוקא היכא דעושה מלאכה ובטל ממלאכתו, אבל אם אינו עושה מלאכה ואינו מתבטל מכלום, אינו מקבל שכר על השבת אבידה, דאפי' לרבנן דאמר טעינה בשכר, היינו מייטורא דפריקה. [א"ה, עיין בפירושו בנדרים [לט. בד"ה על העמידה] דהא דאסור ליטול שכר על ביקור חולים בעמידה, משום דנראה כמבזה מצות ביקור, ולכאוי היינו טעמא גם כאן].

לא. טלית בצד גדר קרום בצד גדר וכו' אין זו אבידה.

כ' בחי' המיוחסים להריטב"א, ותימה הוא אמאי נקט ליה, דשמא יטלנו העכו"ם, דהא דבר שיש בו סימן הוא ואין בעליו מפסיד כלום, דבשלמא גוזלים מקושרין אמרינן דלא יטול דאימר איניש אנשינהו, ואי נקיט להו לית לבעלים סימן ויפסידו, אבל הכא כיון דאית בה סימן לא יפסידו, ואמאי לא הוי אבידה ויטלנה ויכריז אותה, וי"ל אין אדם רשאי ליטול דבר מונח במקום שדרך להניחו שם והוא שמור בו והוא לא אבוד מבעליו, והיינו דקאמר לאחר שלשה ימים הרי זו אבידה ויטול ויכריז. [דקאי נמי אהך דטלית וקרדום כמש"כ הרשב"א, ה"ד בסמוך].

לא. ג' ימים זה אחר זה הרי זו אבידה.

כ' הרשב"א, מסתברא דלאו אפרה רועה בין העשבים בלחוד קאי, אלא אכולה ברייתא, דאפי' טלית בצד גדר וקרדום בצד גדר דנראה בודאי הינוח, כל שלא נטלו משם תוך שלשה, זמנו מוכיח עליהן דהרי זו אבידה.

לא. אמר אביי יגיד עליו ריעו וכו'.

הקשה בחי' המיוחסים להריטב"א, אמאי לא סגי [אצ"ל שני] ליה דכל בדרך לא הוי אבידה בין רועה בין רצה, ותנא רועה וה"ה לרצה, וכל בין הכרמים הויא אבידה בין רועה בין רצה [ותנא רצה] וה"ה רועה. וצ"ע. והמהר"ם ש"ף כ', ואיפכא ליכא למימר, תנא רועה בדרך וה"ה רצה וכו', דא"כ תקשי ליה ברייתא דלעיל דקתני רועה בין הכרמים אין זו אבידה [יעו"ש].

לא. לדבר מצוה מנין ת"ל תשלח.

ופירש"י היה צריך לטהר בו את המצורע. וכ' ע"ז בחי' הריטב"א החדשים, ומיהו אי לא הוי כתיב רחמנא האי ריבויא הו"א דאתי עשה דטהרת מצורע ודחי עשה דשלוח הקן, דאילו עשה דמצורע אלים טפי משום שלום ביתו, דאפי' למ"ד דמצורע בימי חלוטו מותר בתשה"מ ובימי ספירו אסור לדברי הכל, [וא"כ לכא' ליכא הכא שלום ביתו. ולא ניח"ל למימר דכיון שעל כרחו יצטרך ליאסר בימי ספורו, אם ע"י צפרים אלו או אחרים, א"כ כשמקדים ליטול אם על הבנים, איכא שלום ביתו, דמקדים בזה סוף זמן איסורו, שלא יצטרך לחזר אחר אחרים ולהשהות סוף זמן האיסור], מ"מ כיון שהיה מתרחק מבני ביתו ומחוץ למחנה מושבו, איכא בטוהרות וספירו משום שלום ביתו. [ורש"י בחולין [קמא. בד"ה אסור] כ', דליכא שלום ביתו אלא למ"ד דאסור אף בימי חלוטו בתשה"מ, וכ"כ תוס' לעיל ל. בד"ה הא].

והקשה בחי' המיוחסים להריטב"א, והא אין עשה דוחה ל"ת ועשה דשלוח הקן, דכתיב לא תקח האם וכתוב שלח תשלח, [וכבר תמה בהגהות כור לזהב דהיינו קושית הש"ס בחולין [קמא]. ומשני דסד"א דעשה דמצורע דחי, משום שלום ביתו, וכדברי הריטב"א דלעיל]. ואיכא למימר משום דבקרא דשלוח הקן כתיב "לך", דמשמע דכולה פרשה בדבר הרשות מיירי, וקאמר שלח תשלח, אבל בדבר מצוה כגון צפורי מצורע אימא לא מחייב, קמ"ל שלח תשלח מ"מ. א"י י"ל דמשכח"ל דבר מצוה דאיכא תרי עשה, כגון דא"ל אביו אל תשלחם שלטהרת מצורע הם צריכים, ואיכא תרי עשה, כיבוד אב ואם וטהרת המצורע, ותרי עשה דוחין ל"ת ועשה וכו'. א"נ דהאי לאו דשלוח הקן לא מקרי לאו, דלא הניתק לעשה הוא כגון באש תשרפנו דנותר, וכגון והשיב את הגזלה, דלא מקרי לאו. מ"ר שיחי'. [יעו"ש עוד].

לא. הוכח אפי' מאה פעמים.

הקשה הרמב"ן מהא דגרסינן במס' ערכין [ז:]: הוכיחו ולא קיבל מנין שחוזר ומוכיחו, ת"ל תוכיח, אלמא הוכח לא משמע אלא פעם אחת. ואיכא למימר, הוכח אפי' מאה פעמים במשמע בשני דברים, כגון אם הוכיחו אעבירה אחת ולא קיבל, לא יאמר לעולם לא אוכיחנו בעבירה אחרת, שהכל בכלל הוכח, ועדיין אני אומר אם הוכיחו בעבירה אחת ולא קיבל, לא יחזור ויוכיחו בה, שהרי לא קיבל עליה תוכחה, ת"ל תוכיח. ואכתי קשיא לן, דהכא מפקינן "תוכיח" לתלמיד לרב, והתם מפקינן ליה להך דרשא. ואפשר דתרתני שמעת מינה, דתוכיח לעולם משמע, ולכל אדם משמע.

לא: אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד, משכנו שלא ברשות ב"ד מנין, ת"ל וכו'.

ופירש"י מנין דצריך השבה. וכ' בחי' המיוחסים להריטב"א וז"ל, פירוש שיהא חייב להשיב וכו', והא ליתא, דכל דכן הוא, דזה עשה שלא כהוגן שמשכן שלא ברשות לחייבין ליה טפי. וי"ל דכין דשלא ברשות הוא לא קנאו, ואינו חייב להשיב, [א"ה, לכא' כוונתו דחיוב לא רמי עליה, אבל ודאי שיוכל הלוח ליטול את שלו, ואין המלוה יכול לעכב על ידו. אבל א"כ לא דמי למשכנו שלא בשעת הלואתו דמייתי ואזיל. וצ"ב], מידי דהוה אמשכנו בשעת הלואתו שלא קנאו ואינו חייב להשיב. וא"ת היכי מוכח ליה דחייב, דהא לא קנאו, וי"ל דהכי מוכח מקרא ת"ל השב תשיבם, ומדאחייב ליה קרא להשיב ש"מ דקונה משכון וכו'. וי"מ הכא, משכנו שלא ברשות מנין שיהא לו שכר על ההשבה כי קיים השב תשיב ת"ל וכו'.

ובחי' הריטב"א החדשים כ' וז"ל, מנין שהוא חייב בהשבת משכון ת"ל השב תשיב מ"מ, והאי יתורא איצטרין בין למ"ד במס' תמורה [ז:]: דכל היכא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, ובין למ"ד אי עביד לא מהני, דאילו למ"ד מהני הו"א דמהני לגמרי ושלא יהא חייב בהשבת משכון, ואילו למ"ד לא מהני הו"א שיוציאו ב"ד המשכון מידו ויתנוה ללוה לגמרי, ולא יהא חייב להחזירו לו עד שימשכנו ברשות ב"ד, קמ"ל השב תשיב, שלא יוצאו ממנו, רק שיהא חייב בהשבת משכון כאילו משכנו ברשות.

לא: מתנה מועטת מנין.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, פירש"י ז"ל דהו"א שלא חייב הכתוב אלא למי שיוכל ליתן מתנה מרובה ולא נתן, כדכתיב ולא ירע לבבך בתתן לו, דאלמא במתנה מרובה מיירי בה קרא, דשייך בה רעת הלב, [והמהרש"א בח"א כ', דלשון נתינה משמע דבר חשוב, כדאמרינן בראשית הגז. ובמלא הרועים כ', דמתנה מרובה מוכח מקרא דכתיב די מחסורו אשר יחסר לו, ודרשינן [כתובות סז:]: אפי' סוס לרכב עליו ועבד לרוץ לפניו], מתנה מועטת מנין, דסד"א שלא הטריחו הכתוב לתת כדי שלא יעני ויצטרך לבריות, ת"ל נתון תתן מ"מ. ויש שפירשו אין לי אלא שצריך הלה מתנה מרובה, אבל אם אינו צריך אלא מתנה מועטת מנין. ולא נהירא, דאדרבא איפכא מסתברא, שיחזיקו ידי מי שאינו צריך אלא מתנה מועטת, דאפשר לנותנן לרחם עליו. וז"ל תוס' הרא"ש, כלומר שאינו צריך אלא לדבר מועט, ואינו מצטער כ"כ.

לא: נותן לו שכרו כפועל בטל וכו', כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, פי' ר"ח שנוטל עכשיו כשכר שנותנין לפועל בשעת הזול כשהפועלים בטלים ואין מלאכה מצויה להם, [יעו"ש בפיר"ח שלפנינו באורן], וכיו"ב הא דאמרינן בפ' איזהו נשך [סח.]: גבי הנותן מעות לחנוני להתעסק למחצית שכר, שנתן לו שכרו כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה כדאיתא התם. ואינו מחוור, חדא דבשלמא התם גבי מתעסק, כיון דאינו אלא משום דלא מיחזי כרבית כשהוא טורח בחלקו של בעל העסק, בכל דהוא סגי, ודיו שיטול כשעת הזול ואפי' בשעת היוקר, אבל הכא שניח מלאכתו להציל של חברו, למה אומרים לו כך, אכתי הו"ל למיפרך והא לאו בטל הוא, שזה לא היה עומד עכשיו בטל, שהרי היה לו מלאכה של סלע וכו'. [וז"ל הנימוקי" בשם הר"ן, וטעמא דמילתא דמשערינן ליה כשער הזול, דכיון דמדעתא דנפשיה עבד, שהרי כיון שלא היה שם ב"ד לא היה מחויב להתבטל מן הסלע, שהרי שלו קודם כדתנן במתני', אלא מצוה בעי למעבד, ולפיכך הטילו חכמים פשרה זו].

לפיכך הנכון כפירש"י ז"ל, דכפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה היינו שאומדין טורח מלאכתו הראשונה כבידה שהיה עושה אותה במלאכה קלה זו, הכל לפי שכר העבודה וריבוי השכר, יש מלאכה שטרחה קל ושכרה רב ויש חילוף, עכ"ל ז"ל, ונראה שאין אומדין זה להחמיר על בעל אבידה אלא להקל עליו, שאילו היתה מלאכתו הראשונה קלה ושכרה מרובה, ואילו היתה טורח מלאכת האבידה כבדה ושכרה מועט, אין לו אלא שכר שהיה נוטל פועל במלאכה זו, דהא לא אהני ליה אלא מלאכת פועל בלבד. עכ"ל הריטב"א.

ועיין בתוס' ר"ד שפירש הברייתא ודברי אביי כרש"י, אבל לא אפועל דמתני' קאי, אלא אמתנה בפני ב"ד קאי, וה"ק כשמתנים לו ב"ד שיתן לו הפסדו, אל ישומו לו כמה היה מרויח במלאכתו, שאם היה מרויח סלע במלאכתו, לא יתן לו סלע, [ש] במלאכתו היה טורח ועכשיו בטל ולא עשה מלאכתו, הלכך שמיין לו כפועל בטל, שפועל המשתכר סלע במלאכתו היה נוטל שלשה דינרים לעמוד בטל, ולא שיעשה מלאכה וירויח ארבעה דינרין. אלא הכי משמע פשטא דמתני', אם השיב אבדתו ונתבטל ממלאכתו שוה סלע, לא יאמר לו תן לי ספא שהפסדתי בעוד שטרחתי להשיב אבידתך, אלא נותן לו שכרו כפועל בעלמא שהיה משכיר לחזור אבידתו, ואם היה מוצא פועל שהיה מחזיר אחריה במעה, אין לו לזה לתובעו אלא אותה המעה, ולא כל הסלע שהפסיד בעבורו וכו'. יעו"ש.

לא: אבל רב ספרא פלג ליה בלא דעתיה דאיסור.

כ' בחי' הריטב"א החדשים, פירוש לפי שלא היה איסור בעיר, והגיע זמן שקבעו לשותפותם, דאי לאו הכי, אפי' לא היה בעיר לא היה לו לחלוק עד זמנו. וז"ל התוס' ר"ד [בתו"ד], אבל מעשה זה דאיסור ורב ספרא י"ל ששניהם נשתתפו במעותיהם ולא שמו זמן, שבכל שעה יכולים ליחלק זה מזה, אבל מיהו צריך להודיע לחבירו שמהיום כל מה שאני משתכר במעותי, לעצמי אני משתכר ואי אפשי יותר בשותפות, ואם לא הודיעו או לו או לשלשה שלא בפניו, וחלק מעותיו ונשתכר בחלקו, כל מה שנשתכר הוא לאמצע.

לא: פלג ליה בלא דעתיה דאיסור.

ופירש"י פלג בסחורה ולא היו מעות אלא דבר הצריך שומא. וכ' ע"ז בתוס' רי"ד, ונ"ל דאף במעות מצינן לאוקומה, שאם שמו שניהם מעות ונעשו בהם שותפים להתעסק ולהרויח בהם, אין אחד מהם יוכל לחלוק זוזו ולומר, כל מה שאני מתעסק מהיום בזוזי אני עושה ולא משום שותפות, עד שיוודיע לחבירו או לשלשה שהם ב"ד, שכך מועילים שלשה שהם ב"ד כמו הבעלים וכו'. ומאי דאמרינן לקמן באיזהו נשך [סט.]. הני תרי כותאי דעבדי עיסקא בהדי הדדי וכו' הכי אמר ר"נ זוזי כמאן דפליגי דמי, ההיא מיירי שכבר השלימו שותפותם שהלכו לסחור עד מקום פלוני וחזרו, והם עתידים לחלוק כל מה שהרויחו, אם יש להם לחלק זוזים אמרינן זוזי כמאן דפליגי דמו, ובלא דעת חבירו יכול ליקח חלקו ולקנות בהם מה שרוצה וכו'.

לא: בתוד"ה דברה תורה. וי"ל וכו' משום דמוכחי קראי וכו'.

וז"ל תור"פ, והכא יש הוכחה, דגבי הענקה כתיב אשר ברכך, משמע הא לא נתברך אין מעניקין אותו, וגם גבי העבט תעביטנו כתיב די מחסורו, דכיון דיש לו הרי אינו חסר כלום, ורבנן דרשי אשר ברכך דגבי הענקה למעוטי כספים כדקאמר בקידושין [יח.], ואשר יחסר לו דגבי תעביטנו, קא דרשי ליה דכיון דאינו רוצה להתפרנס היינו שפיר חסר. [ול' ח' הריטב"א החדשים, אין לך חסר גדול מזה, וגריע טפי מחסרון ממוין].

לא: בתוד"ה אם. ועו"ל כיון שבעל החמור שם, יכול לומר הייתי שוכר פועלים להצילו.

והריטב"א כ' בשם התוס', דכיון שהיו הבעלים שם, היה לו להתנות, וכיון שלא התנה, אין לנו להתנות בשבילו, ולפיכך אין לו אלא שכרו כפועל דעלמא, אבל הכא וכו', וכיון שהבעלים לא היו שם ולא היה יכול להתנות עמהן, ליכא למימר שמחל לגמרי וכו'. [יעו"ש עוד].

לא: בתוד"ה אם. וא"ת הכא אמאי נוטל שכר וכו' דמבריה ארי מנכסי חבירו פטור.

וז"ל הרשב"א, יש מקשים ולמה נותן לו כלום והלא מבריה ארי מנכסיו הוא וכו', ולא תימא דוקא בשלא הפסיד כלום מחמת שהבריהו, שהרי שנינו בנדרים פ' אין בין המודר, זן את אשתו ובניו ובנותיו כשהן קטנים, ופורע לו חובו, ופרישנא טעמא התם משום דמבריה ארי מנכסיו הוא. וי"ל

התם דמדעתא דנפשיה קא מברח ליה, פטור הלה ואע"ג דמטי ליה פסידיא, אבל הכא דחייבתו התורה להחזיר, לא אמרה תורה אבד את שלך והשב אבידה לאחריך. והרמב"ן ז"ל תירץ, דשכר פעולה ממונא דמטי לידיה דבעל אבידה הוא, ודמי לפועל שעושה מלאכה בשל חבירו דנותן לו מה שהנהנה, אבל פורע חובו של חבירו וכיו"ב דלא מטי לידיה דבעה"ב אלא מחילת חובו של זה וסילוק נזקו ממנו, מבריה ארי מנכסי חבירו הוא, ואע"ג דאית ליה פסידיא פטור.

לב. אינה צריכה ב"ד של מומחין אבל צריכה ב"ד של הדיוטות.

כ' הרמב"ן, תמוה אני, פשיטא דבדיני ממונות לא בעינן מומחין, ועוד גרושה שלא תמכור אלא בב"ד, מי בעיא ב"ד מומחין, מאי שנא משאר דיני ממונות. ואיכא למימר האי הדיוטות לאו כשאר הדיוטות דעלמא לומר שאינן מומחין, אלא אפי' הדיוטות גמורים דליכא ביניהו חד דגמיר דינא כלל, כיון דבקיאיין בשומא כשאר בנ"א, מה שמכרה בפניהם מכור, ואינה צריכה לב"ד דאיכא חד מינייהו דגמיר, וכן מומחין לאו דוקא וכו', ונדמה זה הדין למה ששנינו בריש סנהדרין מעשר שני שאין דמיו ידועין פודין אותו בשלשה לקוחות, ולא בג' שאינן לקוחות ואפי' אחד מהן גוי, ופירש"י לקוחות סוחרין בקיאיין בשומא. וכ"כ הריטב"א בקיצור, והביא עוד דיש שפירשו דכל ענין כתובה בעי סמוכין כדן תורה, שלא תקנו הדיוטות אלא בהודאות והלואות ומקח וממכר מפני תקנת השוק.

לב. בתוד"ה אלמנה. וא"ת התם משום חינא וכו', וי"ל וכו'.

וז"ל הרשב"א, וי"ל דקס"ד דמשום חינא דידיה עשאוה כשותף, [ול' הרמב"ן, אוקמינהו רבנן לנכסי בחזקתה עד כדי כתובתה, הלכך הויא לה כשותף, וכי שקלה דנפשה שקלה], ואם איתא דשותף לא, אף היא לא תמכור אלא בב"ד.

לב. ואם היתה בבית הקברות לא יטמא לה.

כ' הרמב"ם בפיהמ"ש, כבר ידעת כי פרישת הכהן או נזיר מן הטומאה היא עשה ולא תעשה וכו', ומעיקרינו אין עשה דוחה ל"ת ועשה. וכ' ע"ז הגרע"א בתוספותיו, לכא' יש לעיין לפי מה דנקט הטעם דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, והא בפ"ק דיבמות [ה.]. אמרינן, הא דקיי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, נגמר מנזיר, [דאית עשה דתגלחת מצורע ודחי לעשה ול"ת דנזיר, ומשני] דאיכא למיפרך מה לנזיר דישנו בשאלה, וא"כ עשה דוחה ל"ת ועשה דנזיר, [ואמאי לא דחי הכא איסור טומאה דידיה].

לב. ברה"ר חייב בה.

כ' בתוס' הרא"ש, אע"ג דאינה רצה דומיא דרפת, והא דאמרינן לעיל [לא]. רועה בדרך אין זו אבידה הא רצה הרי זו אבידה, ואוקימנא דאפה לדברא, ואפ"ה דוקא רצה הא אינה רצה אין זו אבידה, היינו התם שאינה תועה, אבל הכא מיירי שניכר בה שהיא תועה ואינה יודעת להיכן היא הולכת, הלכך הויא אבידה וחייב בה, ולהכי נקט נמי לעיל תועה בדרך הוא דלא הויא אבידה, הא אינה רועה אע"פ שאינה רצה הויא אבידה. ובחי' המיוחסים להריטב"א כ' בשם הר"ר משה הכהן ז"ל, דטפי הוי אבידה כי איתא ברה"ר תוך התחום, דשכיחי אינשי עוברים ושבים, ויראה מפני רוב האנשים ההולכים שם ומנכטי לה נגרי ברייתא, משא"כ שהוא חוץ לתחום, ואינה רצה או אפה למתא, כיון דליכא אנשים דמפחדי לה.

לב. אני ה' כולכם חייבים בכבודי.

כ' בתוס' הרא"ש, וא"ת ונימא איפכא, אע"פ שאמרת [את שבתותי] תשמורו, איש אמו ואביו תיראו ותחללו שבת לכבודם, וכי תימא אני ה' אלקיכם קאי אשבתותי תשמורו דסמין ליה, הא דרשינן בפ"ק דיבמות [ו.]. יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת, ת"ל שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה', ולא אמרינן דקאי אני ה' אמקדשי תיראו דסמין ליה. וי"ל דשבת היא מצוה גדולה, דכל המחלל את השבת כאילו מעיד עדות שקר באדון, הילכך מסתבר דאני ה' אשבת קאי.

לב. הא לאו הכי הוה אמינא צייתא ליה וכו'.

[הוא אמינא] דנציית ליה, משום דאיכא תרתי כבוד המקום שצוה לו לכבוד אביו וכבוד אביו.

ובחי' הריטב"א החדשים כ', יש שתירצו מפני שהפריז בכיבוד אב ואם יותר מכבודו, כמו שאמרו בירושלמי [פאה פ"א ה"א], גדול שנאמר בכיבוד אביו מכבוד המקום, דאילו בכבוד המקום כתיב כבוד את ה' מהונך ממה שחנך, ואילו באביו כתיב כבוד את אביך מ"מ, בין יש לו בין אין לו. ע"כ. ואפי' למ"ד משל אב בפ"ק דקידושין [לב], התם כשיש לאב, אבל כשאין לאב, יש לו לכבוד משלו ואע"פ שלא חנך לו האב כלום, ולפ"ז דוקא נקט הכא הני קראי דכיבוד. [א"ה, אולי נתכוין בזה לתרץ קושי תוד"ה כבוד]. וה"ר יוסף איש ירושלים תירץ, דהכא ה"ק, סד"א ליציית ליה אם ירצה, דכיון שהוקש כבודו לכבוד המקום, איזה שירצה יעשה, קמ"ל אני ה' שלא ישמע לו כלל. וזה יותר נכון לפי לשון הגמ', אבל אין צורך לכל כך.

לב. אלא מצוה מן התורה לפרוק בחנם ולא לטעון בחנם.

כ' הרמב"ן, הא דאמרינן פריקה בחנם, איכא למימר דכיון דאית ביה צערא דמרה וצערא דידה, לפיכך היא בחנם, ואפי' היה בטל מן הסלע אין לו אלא שכרו, ואע"ג דצער בע"ח לאו דאורייתא, כיון דאיכא צערא דידה, מרה נמי מצטער יותר מאבידה. ואיכא למימר מאי בחנם, שאם לא היה בטל לכולם, אינו יכול לומר לו תן לי שכרי, אבל אם היה בטל מן הסלע, כלומר שהיה עוסק במלאכה, נוטל שכרו כדין אבידה.

וז"ל הפנ"י [בתו"ד], ולא דמי לאבידה, דהתם עיקר המצוה אינה אלא להצלת ממון חבירו, וא"כ אמרינן שפיר דשלו קודם, אבל הכא דאיכא צער בע"ח וצערא דמרה, הו"ל כמו שאר מצוות עשה וחובת הגוף, שאינו רשאי להמנע משום הפסד ממונו. [א"ה, וש"מ דטפי מחומש לא יתחייב אף במקום צער בע"ח וצערא דמרה]. ושוב הביא כן מהנימוק"י בשם הר"ן. [והן הן דברי הרמב"ן]. ויעו"ש בנימוק"י דמסיק וז"ל, והא דאמרינן לקמן בפריקה דכי לא עביד מרה בהדיה [פסור בחנם וחייב] בשכר, משום קנס הוא דנוטל שכר ממרה כיון דלא מסייע בפריקה בהמתו.

לב: מדברי שניהם נלמד צער בע"ח דאורייתא.

וכן פסק הרא"ש [סי' כ"ט], והביא ראיה מדאמרינן בשבת [קכח]: בהמה שנפלה לאמת המים, מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה, משום דביטול כלי מהיכנו דרבנן וצער בע"ח דאורייתא, ואתי דאורייתא ודחי דרבנן. ומכאן התיר רבינו מאיר ז"ל כשיש רוב חלב לבהמה ומצטערת בכך, שמוותר לומר לנכרי בשבת לחלוב לבהמה, ויטול החלב לעצמו. [ועיין בפ"ח אות ח', דבהגהמ"י כ' בשם מהר"ם דיטול ישראל החלב לעצמו, אבל בקיצור פסקי הרא"ש כ', דיטול העכו"ם החלב לעצמו. והטור [בסי' ש"ה] כ' דצריך לקנותו מן העכו"ם בדבר מועט, שלא יהא נדמה כחולב לצורך ישראל, וכ' עוד, דאפ"ה בו ביום אסור משום משקין שזבן].

לב: צער בעלי חיים דאורייתא.

כ' החת"ס בהגהותיו, נראה מדכתיב ורחמיו על כל מעשיו. [ואע"ג דקרא בדברי קבלה כתיב, קרי ליה דאורייתא. ואולי ע"פ מש"כ המר"ב] [פ"א מהל' דעות ה"ו] כן למדו בפירוש מצוה זו [ד"והלכת בדרכיו], מה הוא נקרא רחום וכו', ועל דרך זו קראו הנביאים לא-ל בכל אותן הכינויים, אך אפיים ורב חסד צדיק וישר וכו' להודיע שאלו דרכים טובים וישרים, וחייב אדם להנהיג עצמו בהן וכו'. מיהו היינו מה שאינו לצורך האדם או לכבודו וממונו, דהרי כתיב [בראשית א', כ"ח] ורדו בדגת הים וגו', והרי טוענים על הבהמה ורודים במקל. [יעו"ש עוד].

ובתור"פ לקמן [בד"ה מכלל דת"ק] כ', דצער בע"ח דאורייתא הלכה למשה מסיני. וז"ל המאירי, ממה שראינו במשנתנו שהחמירה תורה בפריקה יותר מבטעינה, למדנו על צער בע"ח שאנו מוזהרים עליו מן התורה בכל מקום, ואע"פ שפשוטו של מקרא לא ראינו בו חילוק בין פריקה לטעינה, מ"מ כבר כתבה תורה בפירוש לא תחסום שור בדישו. והגרע"א כ' בשם הלבוש דנפקא מעוזב תעוזב. [הו"ד לקמן לב: בד"ה ה"ג מסתברא].

הקשה בתוס' הרא"ש לקמן [בד"ה סד"א הואיל והוקש], היכי ס"ד דעשה דכיבוד דחי אפי' לאו גרידא, הא אי אמר אביו לא בעינא להאי כיבוד מי איתיה לעשה כלל, כדאמרינן פ' אלו נערות [מ]. דעשה ד"ולו תהיה לאשה" לא דחי לאו דממזרת, משום דאי אמרה לא בעינא ליה מי איתיה לעשה כלל. ותירץ רבינו מאיר דלא דמי, דהתם כי אמרה לא בעינא ליתיה לעשה כלל לגבי האי מאנס, אבל הכא אמר האב השתא לא בעינא בשביל זה לא ביטל העשה עולמית, ואפשר שיתקיים תדיר בשאר דברים, ועוד דאפי' כי אמר לא בעינא שייך עשה, דמ"מ מצוה היא שיכבדו בכל דבר דאפי' אמר האב לא בעינא.

לב. הא לאו הכי הוה אמינא צייתא ליה, ואמאי האי עשה והאי ל"ת ועשה וכו'.

ופירש"י דאאל תחזיר פריך. והקשה הגרא"ו [קובה"ע סי' ח' אות ט'], הא אצטרך קרא היכא שכבר היה עוסק בכיבוד אב ואח"כ נזדמנה לו האבידה, דהעוסק במצוה קלה פטור ממצוה חמורה, [ולא ניח"ל למימר דפשיטא ליה להמקשה שלא בא האי קרא לחייב את מי שפטור מהשבה, רק היכא דבלא"ה מוחייב, אשמועינן קרא דאין מצות כיבוד אב דוחה חיובן]. וי"ל כיון דבאבידה איכא ל"ת, אינו נפטר משום עוסק במצוה אלא ממצות עשה, ולא מל"ת.

ואכתי קשה, דמ"מ כיון דמהעשה מיהא נפטר משום עוסק במצוה ותו ליכא אלא ל"ת גרידא, אפשר לדחותה מפני מ"ע דכיבוד. ולפי מש"כ תוס' בקידושין [לד. בד"ה מעקה] דל"ת שיש עמה עשה, גם הל"ת חמירא, ואינה נדחית מפני עשה, א"ש, אבל דבריהם בזה אינם מוסכמין, ועוד, לפי מש"כ הרמב"ן והריטב"א בקידושין שם, דאילו היו נשים פטורות מעשה דאבידה לא היו חייבות ג"כ בשביל הל"ת, דהל"ת תלוי בעשה, וה"נ כיון דנפטר מהעשה משום עוסק במצוה, ממילא ליכא גם ל"ת וכו'. ושמו"י דאף דלענין נשים הפטורות מהעשה פטורות ממילא גם מל"ת, מ"מ לענין דחיה אינו כן, דאף דהעשה נדחית, מ"מ הל"ת אינה נדחית.

לב. הא לאו הכי הו"א צייתא ליה, ואמאי האי עשה והאי ל"ת ועשה וכו'.

כ' בהגהות מלא הרועים, מכאן קשיא לשיטת הריב"א שכ' התוס' בחולין [קמא. בד"ה לא צריכא] דאף דעשה אינו דוחה ל"ת ועשה, מ"מ הלאו נדחה ולא נשאר כי אם העשה, א"כ מאי קושיא, דילמא להכי כתיב ואת שבתותי תשמורו, דמקרא יתירא משמיענו דאם חילל שבת חייב.

[א"ה, כבר האריך בזה הגרע"א לעיל [ל. בתוד"ה הא אין עשה], ובמסקנת דבריו כ' וז"ל, ועוד נלענ"ד ע"פ מה שהקשה בהגהות מיימוני [פ"ו מהל' ממרים הי"ב, אות ח'], דלמה לי קרא, הא פשיטא דלא יחזיר לו [כשא"ל אביו היטמא], דכיון דאמר לו לעבור עבירה היה אביו רשע ואין מחויבים בכבודו, ותיירצו שם אינו מובן לי כראוי, [וז"ל שם, מכאן למדנו שבדיבור אין נחשב רשע, דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין וכו'], והיה נ"ל בפשוטו כיון דאם הדין דעשה דכיבוד דוחה ל"ת, הותרה הרצועה לאביו לצוות לו לטמא וכדומה להביא לו גוזלות לכבודו, ולא מקרי רשע בכך, דאינו מצוהו כלל לעבור עבירה, כי התורה התיירה לזה ליטמא למען קיום מצות כיבוד אב, וממילא מצוהו דבר המותר, וכיון שכן שפיר פריך דהוי ל"ת ועשה, דאסור לו ליטמא, וממילא צוואתו הוא לעבור עבירה, וידענו דאזדא בזה ממילא מצות כיבוד אב, וממילא אם טימא לוקה, דלא קיים כלל עשה דכיבוד אב, דהא אביו רשע כיון שצוה לו דבר שאינו רשאי לעשותו מטעם דאין עשה דוחה ל"ת ועשה.

לב. ס"ד אמינא הואיל והוקש כיבוד אב ואם לכבודו של מקום וכו' הלכך לציית ליה וכו'.

הקשה בחי' המיוחסים להריטב"א, היכי ס"ד אפי' לא כתב את שבתותי תשמורו דנציית ליה, וכי אדם חייב בכבוד אביו ואמו יותר מכבוד שכינה, נהי דהוקש כבודן להשוותן, אבל טפי לא. וי"ל כין דטומאה והשבת אבידה הותר מכללן, טומאת כהן לגבי קרובו, השבת אבידה לגבי זקן ואינה לפי כבודו, משו"ה הו"א הותרה לגבי כיבוד אב, קמ"ל. אי"נ משו"ה

לב: צער בעלי חיים דאורייתא.

דאורייתא א"ש דפטור, ולא מחייב נמי משום איבה כדאמרינן לעיל באיך ברייתא דחייב, דהכא שאני כיון דהמשוי של ישראל לא שייך איבה. [דמימר אמר הכותי, על ישראל חבירו אינו חס, עלי דידי יהא חס. ל' הב"ח]. מיהו בלא"ה לק"מ, די"ל דתנא אקרא קאי, ודריש "וחדלת" בבהמת עכו"ם דפטור מדאורייתא, אבל אה"נ דחייב מדרבנן כדאשמעינן באיך ברייתא. וז"ל הרשב"א קשיא לי, ותיפוק לי מיהא משום איבת אומות העולם. וי"ל דהכא כשיד ישראל תקיפה על אומות העולם, וברייתא דלעיל דאוקימנא משום איבה, כשיד אומות העולם תקיפה על עצמם.

לב: בתוד"ה מדברי שניהם. כמו בל תשחית דנדחה וכו', דאונקלוס שרף על ר"ג ע' מנה צורי.

כ' הרש"ש, משמע דסבירא להו דבכל מיילי אף דלא עץ מאכל, בל תשחית דאורייתא, ולא כן דעת הרמב"ם [בפ"ו מהל' מלכים ה"י], ועיי"ש במגיה דמל"מ, אולם בס' המצוות שלו בל"ת נ"ז משמע דעתו כדעת התוס'.

לב: בתוד"ה לכוף יצרו. וא"ת וכו' כגון שראה בו דבר ערוה, מה שייך בו לכוף את יצרו.

ותוס' שם תירצו, כיון שהוא שונאו, גם חבירו שונא אותו דכתיב [משל' כ"ז, י"ט] כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה, ושייך כפיית יצרו. וכ"כ תור"פ ותוס' הרא"ש כאן. וז"ל חי' הריטב"א החדשים, הקשו בתוס' וכו', ותירצו דאפ"ה אין לו להראות איבה בגלוי, דא"כ אף הוא ישנאהו, דהא כתיב כמים הפנים לפנים, ואולי יבואו לידי שנאה רבה וקטטה גמורה. ול"נ. והרמב"ן תירץ, דהא מתניתא לאו אשונא דקרא קאי, דהתם ודאי אוהבו עדיף משונאו שהוא שנאו לשמים ולבריות. [ול' הרמב"ן, אדרבה מצוה להקדים אוהב וכו'. ומשמע לפ"ר אפי' אוהב לטעון ושונא לפרוק, ויל"ע]. ומקרא מלא דבר הכתוב הלא משנאיך ה' אשנא, אלא הכא אשונא דעלמא קאי, דעביד ביה איסורא כי סני ליה, ולפיכך ראוי שיכוף את יצרו.

ובחי' המיוחסים להריטב"א כ' וז"ל, וי"ל דה"ק אוהבו לפרוק ושונאו לטעון, כלומר אותו האיש שראה בו דבר ערוה רוצה לטעון חמורו, והיה שם אותו שעשה החטא, ואוהבו של בעל עבירה רוצה לפרוק, מצוה [על בעל העבירה] שיסייע לטעון למי שראה בו העבירה, שהוא שונא אותו בשביל שראה אותו החטא שהוא שונאו כדון, והוא קודם כדי לכוף את יצרו.

כ' הנימוק"י, ואי תימא וכיון דצער בע"ח דאורייתא, זקן ואינה לפי כבודו למה אינו פורק. ותירץ הרמב"ן ז"ל דעשה דכבוד תורה עדיף, וזה לא מחוור בעיני הרמב"ר ז"ל, דזקן לא קנה חכמה דוקא קא אמרינן, דה"ה למכובד, דאמרינן [לעיל ל:]: כל שבשלו פורק וטוען, בשל חבירו נמי, וכדעת הרמב"ם ז"ל [בפי"א מהל' גזלה לאבידה ה"ג], אלא הכא כיון דצער בע"ח הותר לתשמישן של בני"א, כ"ש לכבודם בשב ואל תעשה, דגדול כבוד הבריות.

לב: תדע דצער בעלי חיים לאו דאורייתא וכו'.

כ' הרשב"א, כלומר ואפי' לרבנן וכו'. קשיא לי, א"כ מנא להו לרבנן לפריקה בחנם וטעינה בשכר. י"ל משום ק"ו דחסרון כיס, וקא ס"ד דביטולא דשוקא לא חשיב חסרון כיס, דביטול כיס לאו חסרון הוא, אבל פריקה דאיכא חסרון כיס ממש, דאי לא פריק מאית חמריה, זהו חסרון כיס, ואי משום גנבי, לחששא דדילמא אתו גנבי לא חיישינן דבר תורה.

לב: ה"נ מסתברא דקתני אם היתה טעונה יין וכו'. אלא אי אמרת דאורייתא, אמאי אין זקוק לה.

כ' בתוס' הרא"ש, תימה דילמא משום דאסור להשתכר ביין נסך, ואפי' אין נותנין לו שכר לפורקה, מ"מ כן חשוב נהנה מיין נסך אם עושה לו בחנם כמו עושה לו בשכר, כדמוכח בפסחים וכו', לפי שהנכרי מחזיק לו טובה וכו'. וי"ל דשפיר דייק בשמעתין, משום דמשמע ליה אין זקוק לו בכל ענין, בין קאי נכרי התם בין לא קאי, וכי לא קאי נכרי התם לא חשיב נהנה לפי שאין הנכרי מחזיק לו טובה. ועוד י"ל דכיון שהוא מתכוין משום צערו של בע"ח ולא משום טובתו של נכרי, מה שהנכרי מחזיק לו טובה הוי כהנאה הבאה לו לאדם על כרחו דשרי בפסחים [כה:]: לכו"ע וכו'. וכ"כ תוס' בפסחים [כב: בד"ה ואבר מן החי]. והגרע"א כ', לדעת י"ל דאם צער בע"ח דאורייתא, משמע דנפיק מן עזוב תעזוב והוי עשה, כמש"כ הלבוש [סי' ש"ה ס"ח], וא"כ דוחה עשה דעזוב תעזוב לל"ת דמשתכר באיסורי הנאה.

לב: ת"ש בהמת עכו"ם ומשאוי ישראל וחדלת, ואי אמרת צער בע"ח דאורייתא, אמאי וחדלת.

כ' הפנ"י וז"ל, כ' הבי"י [סי' ער"ב] בשם חכם המרשים, דמשמע דאי לאו